

„Epos – to túto
knihu vystihuje“

MARTHA KEARNEYOVÁ

TISÍC LODÍ

„Haynesová dáva veľmi potrebný hlas
umlčaným ženám trójskej vojny“

MADELINE MILLEROVÁ, autorka diela *KIRKÉ*

NATALIE
HAYNESOVÁ

TATRAN

TISÍC
LODÍ

NATALIE
HAYNESOVÁ

TISÍC
LODÍ

TATRAN

Z anglického originálu Natalie Haynes: A Thousand Ships,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Picador an imprint of Pan Macmillan,
Londýn 2020,

preložila Veronika Majerová.

Vydalo Vydavateľstvo TATRAN, s. r. o., v roku 2025,
so sídlom Klariská 16, 815 82 Bratislava, Slovenská republika.

Vyšlo ako 5524. publikácia.

Vydanie I.

Prebal a knižnú väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Adriana Oravcová

Jazykové redaktorky Alexandra Jurišová, Zlata Sršňová

Použité verše: Homéros: Odyssea, Slovenský spisovateľ 1986,

preklad Miloslav Okál

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign, Bratislava

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

:: knihy pre **hodnotnejší** život

www.slovtatran.sk

info@slovtatran.sk

All rights reserved.

Copyright © Natalie Haynes 2019

Translation © Veronika Majerová 2025

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2025

ISBN 978-80-222-1504-6

Pre Keziu, samozrejme

A preto sa sláva jej cnosti
neminie nikdy a bohovia budú pozemským ľuďom
vnukávať pôvabné piesne o múdrej Pénélopei.
Klytaimnéstré si, naopak, zmyslela zločiny ľstivé...

Agamemnón (Homéros: *Odysseia*,
24. spev, verše 196 – 199)

Zoznam postáv:

GRÉCI

Atreov rod

AGAMEMNÓN, kráľ mesta Mykény neďaleko Argosu na gréckej pevnine. Syn Atrea, manžel

KLYTAIMNESTRY, mykénskej kráľovnej, matky

IFIGENEIE, ORESTA a ELEKTRY.

MENELAOS, brat Agamemnóna, manžel

HELENY Spartskej, neskôr známej ako Helena Trójska. Helena bola sestrou a zároveň švagrinou Klytaimnistry. S Menelaom mala dcéru

HERMIONU.

Patrí sem ešte:

AIGISTOS, syn Tyesta (Atreovho brata), bratranec Agamemnóna a Menelaos.

Odyseov rod

ODYSEUS, kráľ Itaky, syn Antikleie a Laerta, manžel

PENELOPY, itackej kráľovnej, skvelej tkáčky a matky

TELEMACHA.

Zoznam postáv

V ich domácnosti ešte žili:

EURYKLEIA, Odyseova pestúnka

EUMAIOS, verný pastier sviň.

Cestou domov z Tróje Odysea zdržali (okrem mnohých iných):

POLYFEMOS, jednooký obor, Kyklop, syn boha mora POSEIDÓNA

KIRKE, čarodejnica, žila na ostrove Aiaia

LAISTRYGONI, ľudožrútski obri

SIRÉNY, napoly ženy, napoly vtáky, svojím spevom lákali námorníkov do záhuby

SKYLLA, napoly žena, napoly pes, má veľa zubov

CHARYBDA, vodný vír ničiaci lode

KALYPSO, nymfa žijúca na ostrove Ogygia.

Achillov rod

PELEUS, grécky kráľ a hrdina, jeho manželkou bola

TETIS, morská bohyňa. Mali spolu syna

ACHILLA, najväčšieho bojovníka, akého kedy svet poznal.
Jeho najbližším priateľom a zrejme aj milencom bol

PATROKLOS, grécky bojovník a príslušník nižšej šľachty.
Počas trójskej vojny zajali

BRISEIDU, princeznú z Lyrnessu, mestečka neďaleko Tróje.

Achilles mal syna

NEOPTOLEMA.

Zoznam postáv

K ďalším Grékom, ktorí sa zúčastnili v trójskej vojne, patrili:

SINÓN, bojovník

PROTESILAOS, kráľ malej gréckej osady Fylaka a manžel

LAODAMEIE, fylackej kráľovnej.

TRÓJANIA

Priamov rod

PRIAMOS, kráľ Tróje, otec nespočetného množstva synov a dcér, manžel

HEKABY, Rimania jej meno prepisovali po latinsky ako Hekuba. Matka

POLYXENY, trójskej hrdinky

KASSANDRY, kňažky Apolóna, boha svetla a slnka, lukostreľby, liečiteľstva a chorôb

HEKTORA, veľkého trójskeho hrdinu

PARIDA, trójskeho bojovníka a zvodcu cudzích manželiek

POLYDORA, najmladšieho syna Priama a Hekaby.

Hekaba a Priamos mali aj nevestu

ANDROMACHU, manželku Hektora a matku ASTYANAKTA.

K ďalším Trójanom zapojeným do vojny patrili:

AINEIAS, trójsky šľachtic, syn Anchisa a manžel

KREUSY, matky EURYLEONA (Rimania ho neskôr volali Askanios)

TEANO, manželka ANTENORA (Priamovho radcu) a matka KRINO

Zoznam postáv

CHRYSEIDA, trójske dievča a dcéra CHRYSY, Apolónovho kňaza

PENTESILEIA, kráľovná Amazoniek, sestra HIPPOLYTY.
Nebola Trójanica, ale v poslednom roku vojny bojovala
na strane Trójanov.

OINONE, horská nymfa žijúca neďaleko Tróje.

BOŽSTVÁ

KALLIOPE, múza epického básnictva

ZEUS, kráľ bohov na Olympe. Otec nespočetného množstva bohov,
bohýň, nýmf a polobohov. Manžel a brat

HÉRY, kráľovnej bohov na Olympe, nenávidela každého, koho
Zeus zviedol.

AFRODITA, bohyňa lásky, najmä zmyselnej. Jej manželom bol
boh – kováč HEFAISTOS a príležitostným milencom boh vojny
ARES.

ATÉNA, bohyňa múdrosti a obrannej vojny. Podporovateľka
Odysea, patrónka Atén, zbožňuje sovy.

ERIS, bohyňa sváru, spôsobuje samé problémy.

TEMIS, jedna zo starých bohýň. Predstavuje poriadok v protiklade
k chaosu.

GAIA, ďalšia zo starých bohýň. Poznáme ju ako Matku Zem.

MOIRY, bohyne osudu. Tri sestry – KLOTO, LACHESIS
a ATROPOS –, ktoré držia v rukách naše osudy.

1

Kalliope

Spievaj, Múza, vraví a strohý tón jeho hlasu naznačuje, že to nie je prosba. Keby som mu chcela splniť želanie, možno by som povedala, že si svoj tón ostrí na mojom mene ako bojovník, čo prechádza dýkou po brúsnom kameni a pripravuje sa na ranný boj. Ale ja dnes nemám náladu byť múzou. Možno mu nezišlo na um, aké to je byť na mojom mieste. Určite nie – ako všetci básnici myslí len na seba. No prekvapuje ma, že sa nezamyslel nad tým, koľko iných mužov ako on sa každý deň dožaduje mojej neochvejnej pozornosti a podpory. Veď koľko epických básní svet potrebuje?

Každý rozpútaný konflikt, každá vybojovaná vojna, každé obliehané mesto, každá vyplienená dedina, každá zničená osada. Každá neveriteľná výprava, každé stroskotanie, každý návrat domov – všetky tie príbehy už boli vyrozprávané nespočetne veľa ráz. Naozaj verí, že môže povedať niečo nové? Domnieva sa, že ma potrebuje, aby som mu pomohla nestratiť sa vo všetkých tých postavách a zaplniť hluché miesta, keď metrum nesedí s príbehom?

Pozriem sa nadol a vidím, že hlavu má sklonenú a plecيا, hoci široké, spustené. Krčná chrčtica sa mu začína kriviť. Tento muž je stavec. Starší, ako by sa mohlo podľa jeho zvučného hlasu zdať. Zaujalo ma to. Poézii takto horlivo holdujú zvyčajne mladí. Trochu sa skloním, aby som sa mu pozrela do očí, ktoré v zápale modlitby zavrel. Kým sú zavreté, nemôžem zistiť, kto to je.

Na hrudi má nádhernú zlatú brošňu, drobné lístky prepletené do

žiarivého uzla. Nieкто ho teda v minulosti za jeho poéziu štedro odmenil. Má talent a darí sa mu, nepochybne vďaka mojej pomoci. No on aj tak chce viac a ja si želám, aby som si jeho tvár mohla poriadne prezrieť na svetle.

Čakám, kým otvorí oči, ale už som sa rozhodla. Ak sa dožaduje mojej pomoci, musí pre ňu niečo obetovať. Všetci smrteľníci to tak robia: najprv žiadajú, potom žobronia a napokon vyjednávajú. Ja mu teda darujem slová, keď mi on daruje svoju brošňu.

2

Kreusa

Prebudil ju ohlušujúci tresk, až zalapala po dychu. Rozhliadla sa po bábätku, no vzápätí jej došlo, že jej syn už nie je bábätko. Videl prichádzať a odchádzať leto už päťkrát, zatiaľ čo za hradbami mesta stále zúrila vojna. Je vo svojej izbe, pravdaže. Dych sa jej stíšil, čakala, kedy vydesený búrkou zavolá na mamu. Ale volanie neprišlo, je odvážny, ten jej chlapec. Príliš odvážny, aby sa zľakol rachotu hromu, aj keby blesk vrhol samotný Zeus. Zavinula si plecيا do prikrývky a uvažovala, koľko je hodín. Klopkanie dažďa silnelo. Určite bolo skoro ráno, lebo dovidela na druhú stranu izby. Svetlo však pôsobilo zvláštne, sýta žltá farba sa odrážala od tmavočervených stien a vytvárala desivý krvavý odtieň. Ako môže byť svetlo také žlté, ak ešte nevychádza slnko? A ako môže slnko zalievať komnatu, keď na strechu padá dážď? Ešte zmätenej z nedávnych snov jej chvíľu trvalo, kým si uvedomila, že ten štiplavý zápach cíti v nose, nielen v predstavách. Ten tresk nepatril hromu, ale pozemskejšej pohrome, klopkanie nespôsoboval dážď, ale praskanie vysušeného dreva a slamy v horúčave. A to mihotavé žlté svetlo nevychádzalo zo slnka.

Keď si uvedomila hroziace nebezpečenstvo, vyskočila z postele, ako by chcela dohnať predošlú pomalosť. Musí sa dostať von, preč od ohňa. Už cítila na jazyku mastné sadze z dymu. Zakričala na manžela Ainea a na syna Euryleona, ale ani jeden sa neozval. Vybehla z malej spálne, od úzkeho lôžka s červeno-hnedou prikrývkou, ktorú si hrdo utkala, keď sa vydávala, ale ďaleko sa nedostala. Cez malé okno vysoko

v múre hneď za dverami spálne zazrela plamene a všetka rýchlosť jej akoby opadla z nôh. Nehorel ich dom. Horela citadela, najvyšší bod Tróje, ktorý inokedy osvetľovali iba strážne ohne, obetné plamene alebo boh slnka Helios, keď sa viezol po oblohe na svojom voze ťahanom koňmi. Teraz oheň preskakoval cez kamenné stĺpy, chladné na dotyk, a ona mlčky sledovala, ako sa chytila časť strechy a z dreva prudko vyletela sprška iskier ako malé svetlušky víriace v dyme.

Aineias určite išiel pomáhať hasiť, pomyslela si. Istotne bežal ponúknuť pomoc bratom a bratrancom, nosiť vodu a piesok a všetko, čo bolo treba. Nebol to prvý požiar od začiatku obliehania, ktorý ohrozoval mesto. A muži boli ochotní urobiť čokoľvek, len aby zachránili citadelu, miesto, kde sa nachádzal najvzácnejší majetok Tróje: pokladnica, chrámy a palác kráľa Priama. Strach, ktorý ju vyhnal z postele, ustúpil, lebo videla, že jej vlastný dom nehorí, synovi ani jej nič nehrozí, ale (ako sa to v priebehu tejto nekonečnej vojny stalo už toľkokrát) v nebezpečenstve sa ocitol jej manžel. Prenikavý strach zo smrti vzápätí vystriedala známa tiesnivá úzkosť. Tak veľmi si zvykla na to, že odchádzal do boja s gréckou zberbou táboriacou pred mestom dlhých desať rokov, na hrôzu, ktorá jeho odchody sprevádzala, a na ochromujúci strach, kým čakala na jeho návrat, že keď ju teraz zovrela úzkosť, až jej to prinieslo útechu, akoby jej na plece sadol tmavý vták. Doteraz sa vždy vrátil domov, pripomenula si. Vždy. Pokúsila sa odohnať myšlienku, ktorú jej vták zaškriekal do mysle: Prečo by minulosť mala zaručovať čokoľvek v budúcnosti?

Podskočila, keď začula ďalší ohromný tresk, oveľa hlasnejší než ten, čo ju prebudil. Vyzrela ponad okraj okna, odkiaľ mala výhľad na dolné časti mesta. Teraz si všimla, že tento požiar nie je ako ostatné, líšil sa tým, že vzbĺkol na dôležitom mieste a že sa neobmedzil iba na citadelu. Ohniská rozhnevaného oranžového svetla plápolali po celom meste. Kreusa zamrmľala modlitbu k domácim bohom. No na modlitby už bolo prineskoro. Ešte kým jej jazyk vytváral slová, videla, že bohovia Tróju opustili. Po celom meste horeli chrámy.

Prebehla krátkou tmavou chodbou cez nádvorie, ktorého vysoké zdobené múry sa jej vždy páčili, a dostala sa do prednej časti domu. Nikto tam nebol, ešte aj otroci zmizli. Potkla sa o spodok šiat a obrkú-

tila si látku okolo ľavej päste, aby ich skrátila. Znovu zavolala na syna (žeby ho Aineias vzal so sebou, keď bežal k jej svokrovi? Nemohli ísť tam?) a otvorila veľké drevené dvere na ulicu. Keď zbadala pobežúcich susedov (nikto neniesol vodu, ako ju v jej predstavách niesol Aineias, iba vrecia s tým, čo sa im podarilo pred útekom uchytiť, alebo vôbec nič), už nedokázala potlačiť výkrik. Zo všetkých strán sa ozýval krik a huriavk. Dym zaplňal ulice, akoby sa jej zničené a ponížené mesto nechcelo ukázať na oči.

Stála vo dverách a nevedela, čo robiť. Samozrejme, mala by ostať v dome, aby ju manžel našiel, keď sa vráti. Pred mnohými rokmi jej slúbil, že keby mesto niekedy padlo, vezme ju, ich syna, svojho otca a všetkých preživších Trójanov a odplaví sa s nimi niekam, kde založí nové mesto. Pritisla mu vtedy prsty na ústa, aby ho zastavila. Už len vysloviť také niečo mohlo niektorého zlomyseľného boha podnietiť, aby sa ten sľub naplnil. Manželova brada jej štekla prsty, ale nezasmiaľala sa. Ani on nie – je to moja povinnosť, povedal vtedy. Priamos mi to nariadil. Nieкто musí prebrať žezlo a založiť novú Tróju, keby došlo k najhoršiemu. Znovu sa pokúsila zahnať príval myšlienok, že sa nevráti, že už je mŕtvy, že mesto bude pred úsvitom zrovnané so zemou, že jej dom, tak ako mnohé iné, sa nevyhne skaze, aj keby sa doň mal kto vrátiť.

Ale ako k tomu mohlo dôjsť? Pritisla si hlavu k dreveným dverám, čierne kovové pánty ju zahriali na koži. Keď sklopila pohľad, všimla si, že sa jej v záhyboch šiat usadil mastný čierny prach. To, čo sa dialo v celom meste, nedávalo zmysel, veď Trója vojnu vyhrala. Po desiatich rokoch vyčerpávajúcich bojov na pláňach pred mestom Gréci konečne odtiahli. Pred všetkými tými rokmi priplávali na vysokých lodiach a čo vlastne dosiahli? Bojovalo sa blízko mesta, potom zasa ďalej od neho, neďaleko vytiahnutých plavidiel a vzápätí len kúsok od Tróje. Niekedy muži bojovali jeden proti jednému, inokedy sa zrazili celé vojská. Obe strany zdecimovali choroby a mor. Veľkí bojovníci padli a zbabelci vyviazli so zdravou kožou. No Trója, jej mesto, nakoniec zvíťazila.

Stalo sa to pred tromi či pred štyrmi dňami? Začala strácať pojem o čase, o faktoch však nepochybovala. Sledovala, ako lode odplávali,

vystúpila až na akropolu, aby to videla na vlastné oči. Rovnako ako všetci ostatní v meste počula už niekoľko dní predtým, že sa grécke vojsko balí. V každom prípade sa stiahli do tábora. Aineiás a jeho družovia (nikdy o nich nepremýšľala ako o bojovníkoch, lebo to bola ich úloha mimo mesta, nie vnútri) diskutovali, či by bolo výhodné zaútočiť, jednak by zistili, čo sa deje, a zároveň by vyvolali v nepriateľskom tábore chaos. No napokon zostali za hradbami a napäto sledovali, ako sa veci vyvinú. Po ďalšom dni – dvoch, keď nepriateľ nevrhol žiadnu kopiju a nevystrelil jediný šíp, ľudia začali dúfať. Možno v gréckom tábore znova zúri mor. Už sa to stalo pred niekoľkými mesiacmi a Trójania vtedy oslavovali a prinášali ďakovné obety azda všetkým bohom. Gréci boli potrestaní za svoju bezbožnosť, za nezmyselné odmietanie priznať, že Trója nepadne, že nemôže padnúť rukou smrteľníkov. Aspoň nie takých, ako sú títo arogantní Gréci s vysokými loďami a bronzovým brnením lesknúcim sa na slnku, pretože ani jeden z nich nedokázal konať potajomky, keď ho nikto nevidel a neobdivoval.

Kreusa sa modlila za mor tak ako všetci ostatní. Nenapadlo jej nič lepšie, za čo by sa mala modliť. No potom prešiel ďalší deň a lode sa pohli, ich sťažne sa chveli, zatiaľ čo muži veslovali von zo zálivu do hlbokých morských vôd. Trójania však mlčali a nemohli uveriť vlastným očiam. Ten ohavný tábor západne od mesta za ústím rieky Skamandros tam bol už tak dlho, že vidieť pobrežie bez neho im pripadalo také čudné, ako keď sa konečne odreže končatina postihnutá snežou. Bolo to menej hrôzostrašné ako predtým, ale stále znepokojivé. O deň neskôr zmizla aj posledná a najpomalšia loď stonajúca pod ťarchou mužov a ich hanebne nadobudnutých pokladov ukoristených z každého mestečka vo Frýgii a z každého mesta, kde mali menej obrancov a nižšie hradby ako Trója. Veslovali po vetre, potom rozvinuli plachty a odplávali do diaľky.

Ešte dlho po tom, ako lode zmizli, Kreusa s Aineiom stáli na hradbách a sledovali, ako pri brehu víri biela pena. Objímali sa a ona mu šepkala otázky, na ktoré nepoznal odpoveď: Prečo odišli? Nevrátia sa? Sme už v bezpečí?

Vzdialený hlasný rachot vrátil Kreusu do prítomnosti. Už nemohla vyjsť hore na akropolu hľadať Aineia. Aj od svojho domu videla, že sa strecha citadely vo víre dymu prepadla. Ktokoľvek bol pod ňou, iste zahynul. Snažila sa nemyslieť na Euryleona, ako sa pletie otcovi pod nohy a pokúša sa pomôcť uhasiť nenásytný oheň. Aineias by však ich jediného syna nevystavil nebezpečenstvu. Určite ho zobral k Anchisovi, aby odviezol starca do bezpečia. No vráti sa aj po Kreusu, alebo očakáva, že ho pôjde hľadať do ulíc?

Manželovo srdce poznala lepšie ako vlastné. Vydal sa pohľadať otca, kým sa oheň naplno nerozhorí – Anchises býval bližšie k akropole, kde plamene blčali najsilnejšie. Aineias vedel, že cesta k otcovmu domu bude náročná. Predpokladal, že sa vráti domov, ale rýchlo zbadal, že to nie je možné. Pobral sa k mestským bránam a rátal s tým, že ona urobí to isté. Nájde ho na pláňach vonku pred mestom. Zamieri tam, kde ešte nedávno táborili Gréci. Na okamih zastala na prahu a uvažovala, čo si má vziať so sebou. Krik blížiacich sa mužov bol čoraz hlasnejší, nespoznávala ich reč. V jej meste sa pohybovali Gréci, nemala čas hľadať cennosti, ani si len vziať plášť. Pozrela na zadymené ulice a pustila sa do behu.

*

Predchádzajúci deň sa aj na Kreusu preniesla oslavná atmosféra, ktorá sa šírila mestom: prvý raz po desiatich rokoch sa brány Tróje otvorili dokorán. Naposledy vyšla Kreusa na pláne pri Skamandri, ktoré obklopovali mesto, ako dvanásťročná, sotva staršia ako dieťa. Rodičia jej vraveli, že Gréci sú piráti a žoldnieri, čo sa plavia po trblietavých moriach a hľadajú ľahkú korisť. Všetci hovorili, že sa vo Frýgii nezdržia dlho. Prečo by to robili? Nikto neveril zámienke, ktorú uviedli ako dôvod: vraj si prišli po nejakú ženu, ktorá utiekla s jedným z Priamových synov. Bol to smiešny nápad. Že by sa nespočetne veľa lodí, možno až tisíc, vydalo na dlhú cestu po mori len preto, aby obliehalo mesto kvôli jednej žene? Ani keď ju Kreusa uvidela (Helenu s dlhými zlatými vlasmi rozprestretými na červených šatách zdobených zlatou výšivkou na každom leme a so zlatými šperkmi na krku a okolo

oboch zápästí), ani vtedy neverila, že by po ňu prišlo celé vojsko. Gréci sa púšťali na more z rovnakého dôvodu ako ostatné národy: aby si naplnili pokladnice lupom a svoje domácnosti otrokmi. Ale tentoraz, keď sa priplavili do Tróje, si odhryzli väčšie sústo, ako zvládli. Vo svojej neznalosti netušili, že mesto je nielen bohaté, ale aj dobre opevnené. Typickí Gréci, zhodnotili to Kreusini rodičia: pre nich sú všetci Negréci barbari. Ani na um im nezišlo, že Trója prevyšuje Mykény, Spartu a Itaku a všetky mestá, ktoré oni nazývali domovom.

Trója svoje brány Grékom neotvorila. Kreusa videla otcovo zachmúrené čelo, keď hovoril matke, ako sa Priamos rozhodol. Mesto bude bojovať a tú ženu nevydajú, ani jej zlato, ani jej šaty. Tvrdil, že Gréci sú prospěchári. Odídu skôr, ako im prvá zimná búrka poškodí lode. Trója bola mestom bájenej šťasteny: mala kráľa Priama a jeho päťdesiat synov a päťdesiat dcér, jeho nekonečné bohatstvo, vysoké hradby a verných spojencov. Len čo sa Gréci do počuli o takom meste, ihneď ho zatúžili dobyť. Mali to v povahe. Trójania vedeli, že Gréci prišli práve preto a znovuzískanie Heleny je len zásterka. Spartský kráľ (šepkali si Trójanky, keď sa schádzali pri vode vyprať šatstvo) sem pravdepodobne poslal Helenu s Paridom náročky, aby mal on a ostatní Gréci dôvod zhromaždiť loďstvo a vyplávať k trójskym brehom.

Nech už mali Gréci akýkoľvek dôvod, v čase, keď sa utáborili pred hradbami Kreusinho domova, bola ešte dieťa. Keď vyšla von najbližšie, držala za ruku vlastného syna, ktorému celé mesto slúžilo ako ihrisko, ale po pláňach okolo neho sa rozbehol prvý raz. Ešte aj Aineias, unavený rokmi boja, pôsobil uvoľnenejšie, keď sa brány s vŕzgáním otvorili. Stále mal pri sebe meč, isteže, ale kopiju nechal doma. Prieskumníci hlásili, že Gréci tu nenechali žiadnych vojakov. Na pobreží nebolo stopy ani po mužoch, ani po lodiach. Vraj tam zostal len akýsi obetný dar, obrovská drevená konštrukcia. Nik netušil, komu ju Gréci zasvätili a prečo. Možno Poseidónovi pre bezpečnú cestu domov, prehodila Kreusa k manželovi, keď sa ich chlapček rozbehol po blatistej pôde. Tráva znovu vyrastie, vysvetlila Euryleonovi, keď prvý raz vyšli von. Keď si však spomenula na vlastné detstvo, zapochybovala, či mu nesľúbila priveľa. Nepomyslela na všetky tie dupajú-

ce vojenskej topánky, pláň rozbrázdenu kolesami vozov, na všetku tú vsakujúcu krv.

Aineias prikývol a ona v jeho tvári pod hustým tmavým obočím na okamih postrehla synove črty. Áno, božským prijímateľom tejto obe-ty bol určite Poseidón. Alebo možno Aténa, ktorá Grékov tak dlho chránila, či Héra, ktorá Trójanov nenávidela bez ohľadu na to, koľko dobytky na jej počesť podrezali. Prešli po okraji pláne, kde ešte do- nedávna bolo bojisko, a schádzali k zálivu. Konečne Euryleon pocíti pod nohami piesok, nie hlinu a kamene. Aj Kreusa vnímala tú zmenu, blato sa stávalo zrnitejším a okolo nej rástli trsy hustej morskej trávy. Do očí jej zavial vlahý západný vetrík a ona pocítila na tvári teplé slzy. Jej manžel natiahol zjazvenú ruku a palcom jej ich zotrel.

„Je toho na teba priveľa?“ spýtal sa. „Chceš sa vrátiť?“

„Ešte nie.“

*

Kreusa znovu pocítila slzy na tvári, ale nebolo to zo strachu, hoci sa bála a nemala pri sebe ani Aineia, aby ju utešil. Ulice zaplňal hustý dym, štípal ju v očiach, z ktorých jej padali slzy a vytvárali pružky na lícach čiernych od sadzí. Zabočila na chodník, o ktorom si bola istá, že ju dovedie do spodnej časti mesta a tam bude kráčať popri hradbách, kým sa nedostane k bráne. Bola zavretá v Tróji desať ro- kov a po týchto chodníkoch prešla nespočetne veľa ráz. Poznala kaž- dý dom, každý roh, každú odbočku. Aj keď si bola istá, že schádza dolu kopcom, nečakane natrafila na zahatanú cestu – ocitla sa v slepej uličke. Hruď jej zovrela panika, a keď zalapala po dychu, zaprskala od mastnej černe, ktorá sa jej usadila v hrdle. Popri nej prebehli nejakí muži (Gréci? Trójanovia?), nevedela ich rozlíšiť, lebo tváre mali ovinuté kusmi látky, aby sa chránili pred dymom. Zúfalo pátrala po niečom, čo by mohla rovnako použiť. Štôlu však nechala doma a teraz sa už po ňu nemohla vrátiť, aj keby vedela kadiaľ.

Chcela sa zastaviť a skúsiť nájsť niečo známe, niečo, čo by jej po- mohlo zorientovať sa, aby si mohla vybrať najlepšiu trasu von z mes- ta. Ale na to nebol čas. Všimla si, že dym pri jej nohách vyzerá redšie,